

5. szám. ————— 1971. július

FALU- KRÖNIKA

K É Z I R A T G Y A N Á N T !

Honismereti, helytörténeti közlemények

Kiadja: Csanádpalota Község Tanácsa

A Csanádpalotai Kelenen László Művelődési Otthon
Honismereti szakkörének lapja.

Bazsó Dénes:

C S A N A D P A L O T A K Ö Z S É G T Ö R T É N E T E
A legrégibb időktől napjainkig. 5. rész.

Oktatás, népművelés. Lassan indult be. 1774-ben még nem volt iskola a községben. 1812-ben viszont már két tanítója volt a községnek. Az egyik Kelemen László az első magyar szintársulat igazgatója. A kántori teendőket is ő látta el. Az 1848. évi statisztika szerint, még ebben az évben is, csak két tanító tanított a községben. Az iskoláskorú gyermekek száma 472 volt. Ezek közül 276 fiú és 196 leány. Mivel az iskolába járás ekkor még nem volt kötelező, feltehető, hogy a 472 gyermek közül sok nem is járt iskolába. Akik résztvettek az oktatáson írni, olvasni megtanultak, számtanból is "ragadt" rájuk valami. Egyik főtárgy a hittan volt, mivel az iskola igazgatását a rom. kat. lelkész intézte és az oktatás intézményeinek jogkörét az egyház gyakorolta.

Az iskola épülete a mai emeletes iskola helyén állott és 1856-ban bontották le. A lebontás után nyomban hozzáfogtak az emeletes iskola építéséhez, ami a következő évben, 1857-ben be is fejeződött. Négy tanterem és négy nevelői lakás volt benne. A tantermek az emeleten voltak. Ezt az épületet 1893-ban átalakították, csak két nevelői lakást hagytak meg az épület két végén, a földszinti részben. A középső lakásokból szertárt, kamrákat, tanácskozó termet és WC-t készítettek. A WC-t néhány év múlva megszüntették, mert az épület bűzös volt tőle.. viz-öblítést ugyanis nem használtak. Helyette az udvaron, ahol jelenleg is van, ujat építettek.

A harmadik tanítói állást 1867-ben szervezték meg. A három tanító közül egy még mindig ellátta a kántori teendőket is.

Az iskola 1872-ben községi jellegű lett. Ezzel a kántori teendők ellátása külön lett választva a tanítástól.

Az 1868. évi 38. törvénycikk kötelezővé tette, 6 éves kortól, az iskolabajárást. Noha ez a törvénycikk tanterem, tanerő hiány miatt, valamint a szülők ellenállása végett igen lassan lépett életbe, hatására mégis szükségessé vált a tanerők számának az emelése. Ez meg is történt. 1876-ban még egy tanerővel gyarapodott a tanítók száma, de még így is egy-egy nevelőre 100-120 gyermek jutott. 1880-ban még egy tanítói állást rendszerezettek, így lett öt a tanítók száma.

Az ispánlakást 1881-ben a község megvásárolta a kincstártól iskolának. Ez az épület a "zöldkeresztes" ház telkén állott.

Az iskolába járó gyermekek száma állandóan szaporodott, újabb és újabb tantermekre lett szükség. 1891-ben 6600 ft. értékben épült fel a ma is "Kis Iskola" néven működő kéttantermes és két tanítói lakásos iskola. Még ebben az évben két nő tanítót alkalmaztak, majd 1894-ben még egyet. Így a tantestületnek 4 nő és 4 férfi tagja volt. A tantermek száma pedig 7-re emelkedett. 1894-ben, az akkori községháza /régiközségháza/ épületében még egy tantermet nyitottak a tanulók létszámának rohamos növekedése miatt. Így 1894-ben 8 tanteremben 8 tanító oktatta községünk tanköteles gyermekeit.

/ folytatjuk /

Kálmány Lajos, a nagy magyar folklorista, mint pap 1894-től 1907-ig Csanádpalotán plébánoskodott, de nem mindenki-nek a szájaíze szerint ajtatoskodott. Így alakult ki a vakbuz-góbb hiveknek az a nézete, hogy Kálmány nem papnak való, de az akkori középosztály is lenézte. Ezt bizonyítja Dr. Péter László - Kálmány életrajz írója is - amikor rámutat, hogy Kálmány Lajos a nép, a parasztság között találta meg a folklór /népdalok, népmesék népelet hagyományai stb./ igazi hordozóját. Ezek után érthető, hogy Kálmányt még az 1930-as években élő öregek is saletették.

A róla szóló szájhagyományok közül néhányat itt elevenítek fel.

Szegény ország...

Kálmány palotai életében élt nálunk egy Regyina Palkó nevű parasztember, aki ha többet ivott a kelletténél, a parócia ablaka elé állt és bekiáltott az ablakon:

- Eszt írja fel plébános ur!
- " Szegény ország, Magyarország,
- Sok benned a zuri kórság!
- Uri kórság, rossz nyovolya,
- Ettü van a nép nyomora!"

Amint Szendrei Lajos bácsi is említi, ha Kálmány a parócián volt, mindig kiszólt:

- Felírtam már, csak menjen kend dolgára.

A lovakat kellene szidni.

Bócsa Mihály, a Törekvés Tsz. bognárműhelyének dolgozója sokszor hallotta Huszár Marci bácsitól, ki évekig dolgozott Kálmány Lajosnál, hogy egy alkalommal elakadt a kocsiával. Ezt látva Kálmány, aki híres volt erejéről, odament és úgy meg-tasztította a kocsit, hogy a lovak kimentek a kátyuból és utána szólt Marci bácsinak:

- Ha a lovaimat szidnák vakbuzgó hiveim, akkor ők vol-nának az erősebbek és nem én.

Ugyanis régen úgy tudta a nép, hogy azok az erősek akiket szid-nak és átkoznak.

Uram, csak az urak közé...

Egyik alkalommal amikor Kálmány kiment a papföldre, az ott foglalatatoskodó részesek közé, zivatar keletkezett és beszaladtak a tanyába. Valahányszor megdördült az ég, Kálmány a könyörgést színlelve mondta:

- Uram, csak az urak közé vágj, ha ütsz.

Amikor vége lett a zivatarnak, Kerekes András bácsi kíváncsian érdeklődött:

- Mijé monta plébános ur, hogy csak a zurak közé üssön a ménkü, ha lecsap?

- Mert azokkal van a legtöbb baj - felelte Kálmány.

S hogy valóban az urakkal volt a legtöbb baja Kálmánynak, azt Péter László és Ortutay Gyula, Kálmány életrajz írójai, életé-nek méltatói is bizonyítják.

A szájhagyományokat gyűjtötte és közli: Asztalos P. Kálmán

Pánczélne Sisák Julia:

K E N D E R - P E N D E L Y
A kender házi feldolgozásának rövid áttekintése

Mai öltözködésünk mellett talán nem is gondolunk arra, hogy elődeink öltözéke, alig száz évvel ezelőtt, még a maguk szőtté-fonta szőttésekből tevődött össze. Nagyszüleink emlégettek: - olajméceses világánál szőtték-fonták és varrták ruháikat.

Hogy így volt, bizonyítják a kender feldolgozásához szükséges reánk hagyott szerszámaik, munkaeszközeik.

A megtermelt kendert maguk dolgozták fel olymódon, hogy kézzel nyűtték ki a földből, majd a vizes erekben, vagy a Marosban áztatták. Szárítás után a kézi kendentörőn törték, zúzták, jól megtaposták, majd tilolták. Tilolással választották el a pozdorját /összetört kórót/ a szálaktól. A tilolt kendent héhellel /gereben, fésű/ szálasra fésülték, elválasztva ezáltal az apróbb pozdorja darabokat is. A feldolgozás következő folyamata a kőnak lábbal tipró morzsolása, mely lábbal működtetett házi készítésű kőmorzsolóval történt. Az így finomított kőcot gugyellákba csavarták és guzsalyokra kötötték, honnan kézi orsóval, vagy rokkával pergették a fonalat. Az orsókról a kész fonalat motollára hajtották, három szálanként "igébe" kötötték, s mikor nyolcvan ígét felhajtottak, a gombolyítóra került, honnan gombolyagba hajtva a takácshoz vitték.

A kender fonását, szövését leginkább a hosszú téli estéken végezték. Nagyanyáink csendes beszélgetés, vagy vidám citeraszó mellett pergették a rokkát, az orsót, míg nagyapáink a durvább szálu hulladékból kallantyuzták a kötélnek, istrágnak valót.

A takácsonál, vagy éppen a házi szövőszéken szőtt vásznakat télen a fagyon, nyáron a napon fehérítették, olymódon, hogy naponta többször meglocolták. A vászon durvaságát sokáig megőrizte, ezért mosását súlykolással végezték. Száradás után manglelővel puhították, simították. Az ilyen házi szőttésekből készültek a nők, férfiak, gyerekek öltözékei, a háztartás ruházati cikkei.

A férfiak divatja a bőgatya, a lengő bőujjas ing. A rojtos alju bőgatyaéhoz csizmát, a ráncos ujju inghez mellényt öltöttek és így mentek vásárnaponként a templomba, vagy a kalákába. A legidősebb emberek mondása alapján, a nyolczázas évek közepén a nők csak egy szál pendelyben és egy ingvállban jártak. Téli öltözködük is hiányos volt. Harienyát, nadrágot nem hordtak és télen vastag szoknyákkal védték testüket a hidegtől. Tisztességtelennek tartották azt a nőszemélyt, amelyik a "slafrokot" /egybeszabott teljes felsőruha/ magára vette, mivel az akkori felfogás szerint tisztességes viselet a szoknya, illetve rokolya volt.

oooooooooooooooooooooooooooo

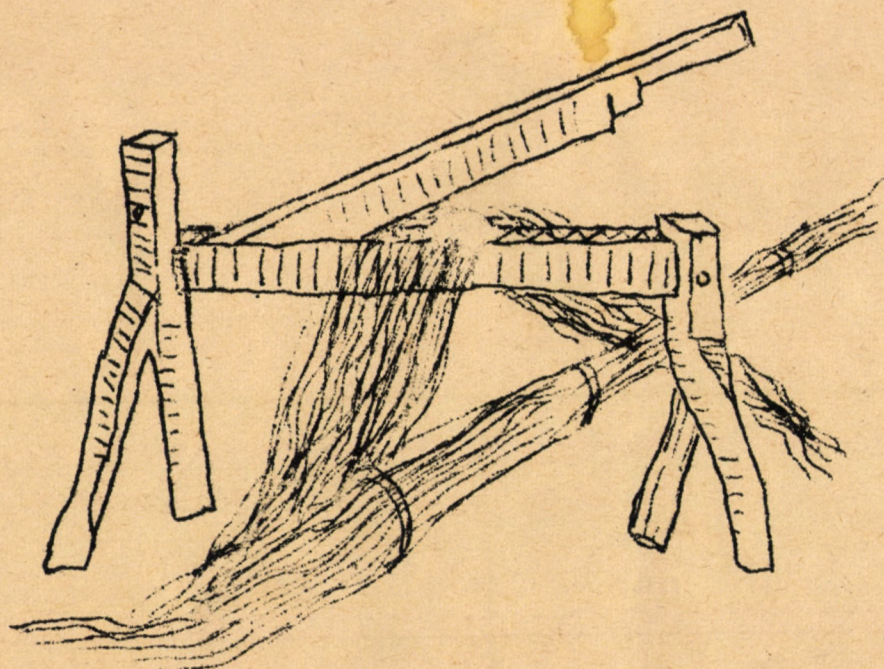
Asztalos P. Kálmán helyi gyűjtő gyűjteményében a kenderfeldolgozás valamennyi eszköze megtalálható, melyet szívesen ajánlana fel a létesítendő Falumúzeum számára.

/a szerk. megj./

oooooooooooooooooooo

A KENDÉR FELDOIGOZÁSÁNAK NÉHÁNY MUNKAESZKÖZE

Illusztrációk a Kender-pendely c. cikkhez.

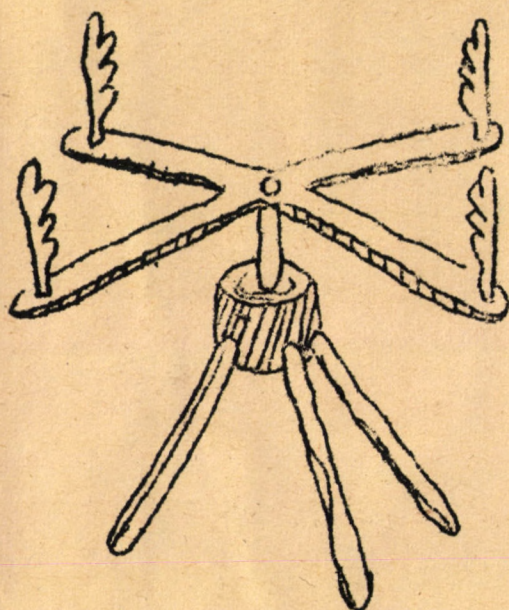
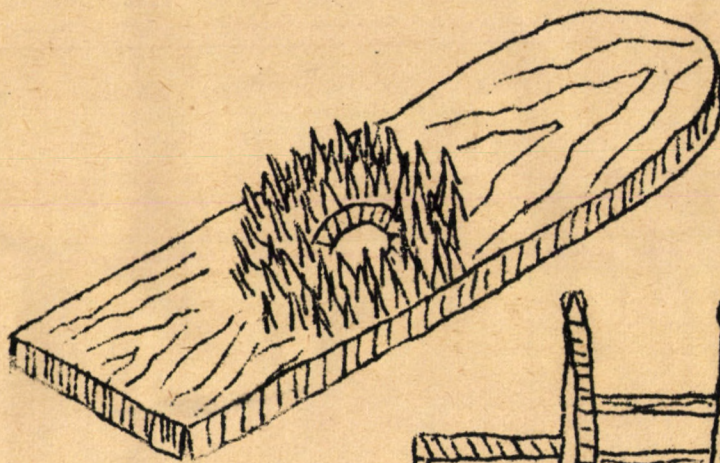


Kendertiló

A pozdorját elválasztja a szálaktól.

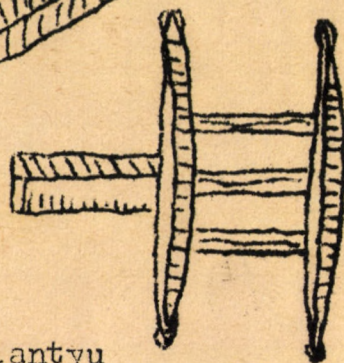
Héhel

A tilolt kender fésülésére szolgált.



Gombolyító

Erről hajtották gombolyagba a fonalat.



Kallantyu

Kötél és magzag készítésének munkaeszköze.

Rajzok: M a r i György

Kossuth-bankók, nádtetőben.

Édesapámtól hallottam:

Amikor 1958-ban, Orgona-utcai lakásunkról lebontották a nádfedele-
tet, abban egy tekercs Kossuth-bankót találtak. Az értékes le-
letet szüleim, Asztalos P. Kálmán bácsinak adták át, mivel ő
régí pénzeket is gyűjt.

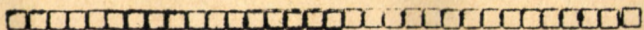
Asztalos bácsinál megtekintettem a Kossuth-bankókat
és érdeklődésemre, hogy miért teheték a nádtetőbe egy régi
írást, körlevelet mutatott melynek szövegét feljegyeztem:

1862. május 20.

56. sz. A Palotai tekintetes Szolgabírói hivatal által
közhirre tétetik, hogy sok helyen Kossuth féle jegyek
forgalomban lennének. Az érdekeltek bejelentendők!
Ezen kívül a külföldön élő emigránsok képei, a Kossuth
pénz, szivar, pipa, gyűrű mind bejelentendők!"

A Kossuth-bankókat, melyeket szüleim a nádtetőben találtak, tu-
lajdonosuk nem szándékozott a felhívásra beadni inkább eldugta
és közel száz év múlva került napvilágra, gazdagítva a honisme-
reti szakkör gyűjteményét.

Győri Sándor tanuló



Honismereti kirándulás.

A művelődési otthon felnőtt és gyermek honismereti szakköre a
közelmúltban kirándulást tett a község külterületének nevoze-
tesebb helyeire.

Elsőként Magyarcsanád határában tekintették meg a feltételezett
királysírt, melybe a még élő szájhagyomány szerint Kun László
királyt temették. A szájhagyomány kapcsán a honismereti kör
kutatásai eddig eredményesnek mutatkozik, hiszen több történel-
mi feldolgozást kutattak fel, melyben megerősítik Kun László
Csanád környékén található sírját, temetkezési helyét.

A sírhelynél található kereszt megmunkálása, de az azon fellel-
hető még meg nem fejtett írásjelek is annak régiségét bizonyít-
ják. A szakkör feljegyzéseket és fényképfelvételeket készített
az állítólagos sírhelyről, hogy kutatásait ezek alapján is to-
vább folytatni tudja.

A kirándulás másik színhelye a Palotai földbánya, is-
mertebb nevén Tehenjárás. Itt Asztalos P. Kálmán ismertette
azokat a helyeket, ahol a Szegedi Múzeum, illetve amatőr régé-
szek ásatásokat folytattak, mesélve a terület múltjáról, a fel-
tétételezett település maradványairól: Kanta-Palotáról, Vár-Palo-
táról.

A kirándulásról a honismereti szakkör élményekkel, új
felfedezésekkel tért haza.

Köszönet illeti a Törökvés Tsz. Vezetőségét, hogy az
általuk biztosított gépkocsin ilyen kellemes és hasznos kirán-
dulást tehetett a honismereti szakkörök tagsága.

Dékány Józsefné

Min nevettek 1897-ben?

Humoros írások az 1897-ben megjelent helyi lapból:

A községünkben 1897-ben megjelent Csanád-Palotai Hírlap, bővelkedik humoros írásokban, melyekből itt adok közre néhányat.

Uj tanfolyam

A falragaszokon olvassuk, hogy az olasz vivó akadémia egyik jelese Milanóból megérkezett és a mucsai aranyifjúságnak naponként este 6-7 óráig előadást tart., ajánljuk eme higgadt athletát az érdeklődők meleg pártfogásába annyiival is inkább, mert már a "mucsai kaszinóban" magasabb légtornászati művészetét bemutatta.

Mágnesség

Természettudományi társulatunk mucsai levelezője azon érdekes és meglepő légi jelenséget tudatja velünk, hogy Koboz Pongrácz hegycsúcs felől a légáram sajátos, kozmikus párákkal telített. Kiküldött levelezőnk dr. Tánmagyákovits János a helyszínen megéjtett alapos és szaglatatos kutatásainál a delejes tü roppant nagy elhajlásait és izgatottságát konstataálta.

Ritka nemesség

Tekintettel a szenvedő emberiség sorsára a községi jegyző és orvos május elsején lakást ohajtának cserélni.

Tanulmány-ut

Megyénknek a konyhaszat terén előnyösen ismert férfia, a halpaprikás modern készítésének elsajátítása céljából világkörüli körúton vala, honnan a tapasztalatok bőanyagával kedden éjjel belefáradva az utazásba, Küvityről ősi szokás szerint egy Kőmives-féle színész-lámpának kalauzolása mellett megérkezett.

Ujabb sportmann

feltűnéséről ad hírt ma vett gábel-táviratunk, ugyanis jelentik, hogy a kandiai vizeken tartott nemzetközi lóversenyen egy magyar származású zsokke egy fekete szőrű Vihar nevű ménen elsőnek érkezett be Kréta szigetére. "Herardból" olvassuk utóbb hogy eme kitűnő lovas cs.-palotai illetőségű: Lulu de csigai Kiss.

Ritka művészet

Lapunk olvasó közönségének megszuggjuk, hogy a jövőben egy ritka művészi estélynek leszünk élvezői, ugyanis a mi nefelets szemű főparacsnökünk az "Ember tragédiáját" hozza színre, melyen Ádámot ő maga az Évát pedig az egykori vakutczabeli ideálja fogja játszani.

Gyűjtötte és másolta: K i n y ó István

FALUKRÓNKA a Csanádpalotai Kelemen László Művelődési Otthon
 honismereti szakkörének lapja.

Kiadja: Csánádpalota Község Tanácsa

Lektorálta: Gila Mihály

Szerkeszti: Kinyó István

000000-000

6. szén. ——— 1971. augusztus

FALU- KRÖNNIKA

K É Z I R A T G Y A N Á N T !

Honismereti, helytörténeti közlömények

Kiadja: Csanádpalota Község Tanácsa

A Csanádpalotai Kolonon László Művelődési Otthon
Honismereti szakkörének lapja.

Fazsól Dénes:

C S A N Á D P A L O T A K Ö Z S É G T Ö R T É N E T E

A legrégibb időktől napjainkig. 6. rész.

1896-ban a tantestület így alakult: Nagy János igazgató-tanító, Buja Lajos, Kubicza Pongrác, László János, Cseh Emma, Doránszki Emilia, Gondák Viktória, Lászlóné Janda Ilma.

1897-ben az új községház felépült, a hivatal átköltözött, a régi községházi épület felszabadult és kisebb átalakítással 3 tantermes, két tanítói lakásos iskolává alakították át. Ezzel a tantermek száma 11. 1898-ban a nevelők száma 10-re emelkedett. Az állam 1902-ben a községtől átvette az iskolát, így a jellege állami lett.

A századforduló után, mindinkább szigorúbban vették az iskolába-járást. Azt a szülőt büntették, aki nem íratta be gyermekét az iskolába. Azzal azonban, hogy elvégzi-e a gyermek a VI. osztályt vagy nem, a hatóság nem sokat törődött. Mégis szaporodott a tanulók száma és hogy a tulzsufoltságon segítsenek, 1907-ben felépítették a 3 tantermes és egy nevelői lakással rendelkező "újiskolát". Később a nevelői lakásból még egy tantermet és hivatalsegédi lakást alakítottak ki. Az első világháború utolsó éveiben ebben az épületben nem volt tanítás, szükségkórháznak rendezték be.

Az Alsó-ugarban a tanyák szaporodtak. Az itt élő szülők gyermekeinek Kövegyre kellett volna iskolába járniuk, 2-5 km távolságról. Esős őszi és tavaszi hónapokban, valamint a jeges, havas télen ilyen nagy távolságról a gyerekek nem járhattak iskolába. Ezért 1907-ben egytantermes, tanítói lakással rendelkező iskolát építettek. Ez osztatlan iskola volt, vagyis egy tanteremben tanult mind a hat osztály, később mind a nyolc osztály tanulói. Egy tanító tanított minden osztályban, minden tárgyat.

Az országhatár kijelölése után, a nagylaki ugar egy része Magyarországra esett, s ezt a területet felsőugar néven községünkhöz csatolták. Az itt élő tanyai lakosok gyermekeinek részére is nyitottak iskolát. Az iskola 1923/24. tanévben kezdte meg működését, bérelt tanyaépületben. Ez is osztatlan iskola volt. Az új iskola-épület 1928. évben lett kész. 1927. szeptember 2-án már ebben az épületben kezdődött meg a tanítás.

A népiskolát kiegészítette, heti két napon működő ismétlő iskola. A tanítás főleg d.u. volt, napi 5-5 óra tanítási idővel. Ennek az iskolatípusnak csekély jelentősége volt, mert az elvégzését igazoló bizonyítványt sehol sem vették figyelembe. A tanulók unták, vonakodva mentek órákra, mivel új ismereteket alig nyújtott. Célja a népiskolai anyag ismétlése, mélyítése és a kisparaszti gazdálkodás, háztartás ismereteinek elméleti megismerése volt. Többre értékelték a nagyobb községekben létesített u.n. önálló gazdasági iskolát. A népiskola VI. osztályának elvégzése után lehetett ide beiratkozni. Heti 3 tanítási napon 5-5 óra foglalkozást nyújtott. Ennek az iskolatípusnak is a kisparaszti gazdálkodás elsajátítása volt a fő tanmenete, de nemcsak elméleti, hanem gyakorlati sikon is. E célnak megfelelően, 10-20 kat. hold földje is volt az iskolának, és felszerelték a kisparaszti birtok megműveléséhez, állattenyésztéséhez, háztartásához szükséges gépekkel is.

/ folytatjuk /

Asztalos P. Kálmán:

PALOTAI LEÁNYKÉRÉS

Még az 1910-es években is több családnál fennállt az a hagyományos szokás; ha a fiugyermek betöltötte a 21. évét, de még inkább, ha leszolgált a katonaidőt: a szülők beleegyezésével megnősülhetett. Vetetett az anyjával, vagy a keresztanyjával egy "jegykendőt" a kiszemelt menyasszonyjelölt fejére, s ha anyagi körülménye engedte, akkor egy karikagyűrűt is vásárolt, s valamelyik "lányos este", amely abban az időben csak csütörtök, vagy szombat este lehetett: a jegykendő vásárlójával beállítottak a lányos házhoz:

-- Aggyon a zisten jó estét!

A vendéglátók örömmel fogadták:

-- Maguknak is aggyék a zisten.

És ezután átvette a szót a legény kísérfje:

-- Hát ha nekünk jó esténk lesz, akkor nem hijába gyüttünk megukhoz.

S most már apja, mint a ház feje, átvette a szót:

-- Ha ojat kérnek, vagy azé gyüttek, ami van, akkor megkapják, oszt nem járnak hijába.

-- Hát nagyon jó lenne, mer mán nem birunk evvel a hosznikkal /legénnyel/, pedig egyre mongyuk nekije a zapjával, hogy csak nyughasson, hiszen nem muta idejít, de hát nem tud maraínni. Hun a zapját szutyongattya, hun énrajtam renál, hogy csak gyerünk, osztán csak gyerünk, osztán kérjük meg oszt a szépséges jányt, mer ha nem hát ő elsorvad bánatába. Így osztán most elgyüttünk.

-- Hát -- szólal meg a legény -- elég sokszor kihitam mán Marist a zablak alá ugy esténként, de meg osztán hallottam, hogy édesapám is ilyen idős korában kérte anyámat, így osztán én is ráattam a fejem, hogy elveszem Marist.

A lány apja bizonyít:

-- Hát szó se rulla, az ugy igaz, ahogy mondják, mer én is emlékszem rá, hogy apád mikor nösütt meg.

-- Akkor hát hozzám aggyák-é Marist?

-- Hát ha ugy tartya kedve, osztán meg mehetnékje is van, akkor nem állunk elejébe, pedig nagyon elkelendő volna még itthon is, mer szükség van a dógára.

És most már megszólalt a lány anyja is:

-- Bizon nagy szükség vóna rá, mer ez ojan jány ám, hogy mindenhen ért. Süt, főz, meszel, mázol, mosogat. Osztán tuggya ám ez a jány a tilót is, meg a héhelt is kezelni, esténkint meg orsót perget. Megfonta mán ez magának a türüközőjít, szakajtóruháját, lepedőjít, meg egy-két vadonatuj pendele is van abbu, amit ő font ... Csak azé ráérne még.

És megszólal a lány:

-- Ráérnék, ráérnék, édes szülémék mindig evvel vannak, hogy ráérnék még, pedig hát akkor kell anni, amikor ráérek. Elég baj vóna mán, ha nem érnék rá, osztán sietnünk kéne a zeskövövel. Meg osztán most kérnek, hát most aggyonak ... Mit mondana a falu, ha nem annának? Hogy ijnye de nagyra tartják magukat ezek a jányukkal, hogy kérték, oszt még se atták?

-- Na az árgyélusát, akkor cseréjjetek kendőt... Te meg fijam -- mondja a vőjelöltnek --, akkó gyere a zágyé, amikó jónak látod.

-- Hát én miné hamarabb szeretném elvinni,

/ folytatjuk /

Németi Biliotné:

A CITERABÁLTÓL AZ ÖTÓRAI TEÁIG

Sokat hallani manapság idős emberek ajkáról:
"Bezzeg az én időmben nem így volt, nem is tudják ezek a mai fiatalok milyen az igazi mulatság."

Igaz ami igaz, nem sokat tudunk apáink, nagyapáink szórakozásáról, szokásairól. Hogy mégis feledésbe ne merüljön itt jegyzem le, hogyan mivel, miként szórakoztak elődeink.

Citerabál - fonó.

Elmondta Ludányi Pali-bácsi 82 éves, ahogy az apjától hallotta.

"Nem is citerabáltak voltak azok először, hanem kukoricafosztók. Ősszel, amikor bekerült a hajas kukorica az ereszet alá, vagy a szinbe, összejött a szomszédság és hol egyik, hol másik háznál a holdvilág, vagy gyertyás-lámpák fénye mellett fosztották a kukoricát. Ilyenkor aztán az idősebbek kifogyhatatlanul meséltek, a fiatalok pedig daloltak, nótáztak. Mire elfogyott a fosztani való, előkerült valahonnan egy citera, melynek a hangjára hajnalig járták a csárdást. Akkor volt új nóta, hogy "Nem fuj a szél, nem forog a dorozsmai szélmalom".

Később már kukorica-fosztás nélkül is összejöttek a legények, lányok és citeraszó mellett mulattak, táncoltak. A falu leghíresebb citerása egy öreg suszter volt, Franyó Andrásnak hívták. Péter Palkó-bácsi nagy hangjáról volt híres. Mesélik, hogy amikor rázendített: "kék a kökény recece", elaludt a lámpa. Biztatták is a legények a nótázásra, mert már ekkor is azt tartották: "sötétben szabad a csók".

Az 1870-90-es években, amikor a kender feldolgozása is helyi iparrá vált, megkezdődött a fonóba járás. Téli estéken hol itt, hol ott összegyűlt a falu fiatalsága és vidám nótázás mellett pörgettek az orsót, a guzsalyra kötött kender gúgyelából. A legények, ha a lány nem figyelt oda, összegubancolták a fonalat, vagy ellopták az orsót és csak egy-két csók ellenében adták vissza. Megtörtént, hogy a lány nem váltotta ki és reggelre a legények, az orsón lévő fonallal, úgy beszótták a háza táját, hogy még a reggel munkába induló szekereket is leállította az egyik fától a másikig húzott fonál.

A fonók kedvelt játéka volt a "kutbaesősi". Ez a következőképpen játszódott:

A legények, lányok körülülték a kemencepadkát és az ágyak szélét, míg egy legényt a sarokba állítottak. Ott volt a kut. A bíró, vagy a kérdező egy jól összesodort törülközőt fogott a kezében. A sarokba álló legény a következőket mondotta: "Kutba es-tem!" mire a bíró: "Ki huzzon ki"? A legény megnevezett egy leányt a jelenlévők közül, az megcsókolta, majd helyet cseréltek. Így a lány "esett a kutba" őt kellett kihuzni. Ha valaki nem akarta a másikat kihuzni, illetve megcsókolni, a bíró jól végigvágott rajta a törülközővel.

Így szórakoztak elődeink még az 1900-as évek elején is.

/ folytatjuk /

.....

Az 1800-as évek második felében a női ruhadarabok a következők voltak:
A felső bluzt réklinek, vizitlinek, a hosszú ujjú alsót levesnek, a puffos ujjú rövid kabátot hacukának, kacabálynak, a szoknyát rokolyának hívták.

A "pendelyes gyerek" elnevezés szintén a századból maradt fenn. Ahogy idős emberek mesélik, a kicsinyek is pendelyben, bőgatyában jártak, csak télire varrtak nekik hátul nyitott "kezeslábast", majd később a lányoknak egész ruhát, amit ubonynak neveztek. Lábbelijük a kézzel varrott csuszi, amit posztóból, vagy használt kalápból készítettek. Télen zsákdarabokkal csavarták körül lábukat, úgy mentek iskolába. Csak a jobb módúaknak jutott csizma, vagy ködmön.

A községnek nem volt sajátos népviselete. Míg Apátfalva hosszú ideig megőrizte népviseletét, addig Palota inkább Makó öltözködését vette át.

A községből gyakran jártak Nagylakra, Aradra, Pécskára, azonban a román viseletet nem hozták magukkal, de az ide járó "gyolcsos tótok" viseletét sem vették át.

Valóban Makó irányította volna Palota öltözködését? Tény, hogy fél évszázad alatt nagyott változott. Míg a múlt század derekán még pendelyt és ingvállat hordtak a nők, a századfordulóra már midert /halcsontos füzőt/ is viseltek. A karcsu, halcsontos, puffos ujjú ruhákra sok szallagot, csipkebetétet, csipke gallért, a szoknyák aljára kefezsínórt varrtak. Az öregek szerint az első világháború előtt már választékos volt a ruhatár.

A ruhák alapanyaga ekkor már színjatszó selyem, a barizs, a tüll, a szövetek, posztók. Még emlékszünk a virágos selyem és kásmir kendőkre, sőt bársony fejkendőkre.

A kilencszázas évek elején már az iskolában is tanították a kézimunkát, kötést, horgolást, himzést. Nagy divat lett az alsószoknyák aljára cakkot himezni, slinggelni. Ezeket a slinggelt szoknyákat még hétköznapiakon is viselték.

Még a gyermekek is megtanulták a trinfli /harisnya/ kötését, a csipkehorgolást, a cakkhimzést.

Munkaruha, ebben az időben, a kék festő volt. Ünneplő ruhában nem dolgoztak, s az illem azt tartotta, hogy új ruhában a templomba kell menni először.

A férfiak divatja a zsinóros nadrág, a rézgombos lajbi, kalap és csizma volt. A nyári munkaruhát cikknek hívták. A férfiaknál szokásban volt, /még a kilencszázas évek elején is/ hogy ünnepnap színével kifelé, hétköznapi visszajára fordítva viselték a nadrágot. Ez a szokás a múlt század inséges éveiből maradt fenn, s az a legenda járta, hogy három-négy legénynek volt egy ünneplő nadrágja. Így adódott, hogy amely családban három négy legény volt csak felváltva mehettek a citerabálba.

oooooooooooooooooooooooooooooooooooo

A könyvtár vezetője Szabó Sámuelné, aki 1954. óta dolgozik ebben a munkakörben, szívesen tájékoztatott a könyvtár említésre méltó munkájáról.

Ma, az 1.054. látogató, olvasó között a község valamennyi korosztályát megtalálhatjuk. Olvasnak a felnőttek, a tanulók, a munkások, az értelmiségiek. Kedveltek a történelmi tárgyú kötetek, a klasszikusok, de a könyvtárban szinte egy kötet sem marad olvasatlanul.

A könyvtár további működéséhez sok sikert, az olvasók és a kötetek számának további növekedését és jól sikerült író-olvasó találkozókat kívánunk.

Dékány Józsefné

[illegible]

Kiadja : Csanádpalota Község Tanácsa
Lektorálta : Gila Mihály Egys. Vez. Titkára
Szerkeszti : Kinyó István műv. otth. ig.
Ára : 1.50 forint /a fenntartás költ.

[illegible]

M E G H I V Ó

A csanádpalotai Kelenen László Művelődési Otthon Vezetősége meghívja 1971. augusztus 20., az Alkotmány Ünnepeinek kulturális rendezvényeire.

délután 15 órakor a szabadtéri színpadon:

KINYILT A RÓZSA ...

Népdalok, csárdások, verbunkosok
néptáncok, cigánytáncok.

utána DIVATBEMUTATÓ
tánczenei műsorral

Belépődíj: 6.- ft.

este 19.30 órakor a művelődési otthonban:

Baróti Góza:

SPORTSZERELEM

3 felvonásos vígjáték

Belépődíj: 6.- ft.

este 20 órakor a szabadtéri színpadnál:

SZABADTÉRI BÁL

beat zenekar közreműködésével

Belépődíj: 8.- ft.

Ünnepi rendezvényeinkre szívesen és szeretettel meghívjuk, remélve, hogy rendezvényeink közül megtalálják a kedvükre valókat.

Rossz idő esetén a rendezvények a közölt időpontban, de a művelődési otthonban lesznek megtartva.

Jegyek már elővételben válthatók a Tanácsházán!

Művelődési Otthon Vezetősége.



PALOTAI KRÖNIKA

K É Z I R A T G Y A N Á N T !

Honismereti, helytörténeti közlemények
Kiadja: Csanádpalota Község Tanácsa
A Csanádpalotai Kelemen László Művelődési
Otthon Honismereti szakkörének lapja.

Tisztelt Olvasó!

Hagyománnyá vált már községünkben, hogy 1969 tavasza óta megjelenik a "FALUKRÓNKA", községünk honismereti, helytörténeti közleményei. Az első számok kiadásánál a szerkesztők célja az volt, hogy az önképzés mellett megmentsek községünk régebbi haladó hagyományait. Az azóta eltelt idő bebizonyította, hogy egy közel ötezer lakosu községben igény van az ilyen jellegű kiadványra. A honismereti szakkör tagjai fáradságot nem ismerve gyűjtik községünk emlékeit, melyeket szeretnének megőrizni az utókornak.

Az első kiadványok nagy sikere és a széleskörű érdeklődés a Község Kulturális Bizottságát is arra késztette, hogy foglalkozzon a "FALUKRÓNKA" továbbfejlesztésével, mely a honismereti szakkör tagjaival együtt meghatározta a kiadvány korszerűsítésének feladatait. Szeretnénk, ha a jelenlegi ünnepi számmal, az innár Palotai Krónika nem csak külső formájában, hanem tartalmában is újat adna.

A X. Kongresszus behatóan foglalkozott az irodalmi és művészeti kérdésekkel is. Nekünk, Csongrád Megye első felszabadult községében élőknek sem lehet más célunk, mint pártunk művelődéspolitikájának végrehajtása. A szocialista realizmus talaján állva az eszme erejének fegyverével, szerény tehetségünkkel kell segitenünk "a jó szándéku alkotó részvételét a szocialista építő munkában a kulturális élet minden területén".

Az eddigi rendszeres irodalmi tevékenységet folytató szakköri tagok: Bazsó Dénes, Asztalos P. Kálmán, Pánczél Józsefné, Kinyó István, Dékány Józsefné, Némethi Bálintné, D. Bárdos Menyhért, Asztalos Mihály, Szügyi László és még sokan mások - eddigi alkotó munkáját köszönjük és kérjük, hogy továbbra is rendszeresen segítsék írásaikkal, gyűjtőmunkájukkal községünk irodalmi, néprajzi értékeit megmenteni. Munkájukat elsősorban majd a jövő értékeli, de napjainkban is a mindinkább megnyilvánuló érdeklődés, az olvasótábor szélesedése mind nagyobb erkölcsi elismerést jelent a szakkör tagjainak. Várjuk azonban a termelőmunkában résztvevő fizikai és szellemi dolgozók nagyobb arányu közreműködését is. Ilyen irányu segítségre a Haladás Tsz. Nőbizottsága már javaslatot tett, mely bizonyára sokat segít a szerkesztőbizottság munkájában.

Reméljük, hogy egyszer megszólaltatjuk Csanádpalota tehetséges, elszármazott fiait, akik a szocializmust építő hazánk különféle területén élnek, dolgoznak, alkotnak. Hasznos lenne ez az eszmei találkozás mindannyiunk számára, de hasznos lenne a község kulturális, szellemi kincseinek összegyűjtése, felelevenítése céljából is.

A Község Kulturális Bizottsága nevében szeretettel köszöntöm a "Palotai Krónika" olvasótáborát és minden községünk élte iránt érdeklődő olvasót. Reméljük a jövőben még fokozottabb érdeklődés kíséri majd a helytörténeti, honismereti közleményeket.

G i l a Mihály

J E L E N Ű N K K R Ó N I K Á J A

1971. tavaszán kezdődött el községünkben az új művelődési ház építése. A jelenleg működő épület már elavult, korszerűtlen. Az új intézmény építését, kivitelezését a DÉLÉP igen jó ütemben végzi. Jelenleg már az emelet falain dolgoznak. Átadását, a község lakossága részére, 1972. augusztus 20-ra tervezik. A Községi Kulturális Bizottság az 1971. szeptember hó 22-én tartott értekezlete már foglalkozott az új intézményben működtetni szándékozó szakkörökről, művészeti csoportokról, a kulturális és ismeretterjesztő tevékenységről.

oooooooooooooooooooo

Jó ütemben halad a Tömegcikk KTSZ, községünkben létesítendő üzemének építkezése is. Átadását szintén a jövő évre tervezik. Az első időszakban 60, majd a későbbiek folyamán mintegy 120 fő foglalkoztatását biztosítja.

oooooooooooooooooooo

Új utca nyílt községünkben Páva névvel. Megnyitásával egyidőben 200 méter beton járda épült, segítve ezzel az új "telepesek" zavartalan, sármentes közlekedését. A kiosztott házhelyek közül néhány már beépült, több telken folyik építkezés. A házak korszerűek, modernek, tetszetősek. Az új utca az Arany János utcából nyílik, párhuzamosan a Hadak utjával.

oooooooooooooooooooo

A Sirály utcai általános iskola korszerű átalakításon megy keresztül. Valamennyi tanterem központi fűtéssel fűthető. A radiátoros fűtéssel higiénikusabbá is váltak a tantermek. Ezt segíti elő a parkettázás. Tetőcseré is történt az épületen. A külső tatarozás, csinosítás jelenleg folyik. Rövid időn belül teljesen új "ruhába öltöztetett" fogadja a tanulóifjúságot.

oooooooooooooooooooo

A II.sz. óvodában is hasonló korszerűsítések kerültek sorra. Fő szempont a minnél egészségesebb körülmények megteremtése. Ezt segíti az újjáépített mosdó rész, a belső WC és egyéb hasznos munkálatok. Így válik később lehetségessé az esetleges befogadó létszám bővítése is, mely nagyban segíti a dolgozó anyák gondjainak enyhítését.

oooooooooooooooooooo

Új Édesség-bolt nyílt az AFÉSZ kezelésében, a Tanácsházi üzlet-sorban. A kedves kiszolgálás, a jó fekete, a választék bősége révén kedvelt hellyé vált községünk lakossága körében.

oooooooooooooooooooo

Mint azt a Csongrád Megyei Hírlap is méltatta, községünk termelőszövetkezetei igen jó terméseredményeket értek el a nyári betakarítás folyamán. Az eredmények az országos szint fölött vannak.

Mindkét termelőszövetkezet Augusztus 20-i. rendezvények keretében tartotta a hagyományos "Öregek napját". A meghitt, bensőséges ünnepség keretében jutalmazták és megvendégelték szövetkezetük idős és nyugdíjas tagjait. A Haladás termelőszövetkezet ezt az alkalmat használta fel, mint már évek óta, aranylakodalmasainak köszöntésére is.

oooooooooooooooooooooooooooo

Megtörtént községünk főterének csatornázása. Így lehetővé válik autóparkoló kialakítása. A munkálatok már megkezdődtek és napról-napra jó ütemben haladnak. Ha az idő engedi, az autóparkoló új színfoltja nagyban emeli községünk főterének rendezettségét, szépségét.

oooooooooooooooooooooooooooo

Lőcsei Mihály karnagy községünk zenekultúrájának éltetője, évtizedeken át végzett munkájáért "A magyar zenekultúra szolgálatában" emlékérem arany fokozatát kapta az Országos Népművelési Intézettől. Köszönettel adózunk Lőcsei Mihálynak eddig végzett odaadó munkájáért és kívánjuk, hogy erőben, egészséggben segítse továbbra is községünk zenei életének fejlődését, éltetését.

Balázs István tanácselnök tájékoztatása alapján összeállította:

Asztalos P. Kálmán

oooooooooooooooooooooooooooo

P A L O T A I L E Á N Y K É R É S /2. rész./

-Akkó hónap iratkozozatok a faluházáná, meg a papná, osztán a harmadik hirdetés utáni szombaton este felé gyertek az ágyé. A nászasszonytu pedig aszt szeretném tunni, hogy van-é bőven harapnivalójuk, mer egy kis eszt meg aszt mink is annánk a jánnyal, noha tudom hogy nem elesett gyerek veszi el, de hát azé megemlitem mer nem rossz a ha bővibe vannak az elemózsiával.

-Hát ami aszt illeti nászuram van ott minden, de ha annak hát nem utasittjuk vissza, mer hát jobb a kopp mint a hopp.

-Hát akkó álgya meg az isten őket, eszt szaporoggyonak, mint a csicsóka.

-Bizony elkelendők lesznek a kis unokák, csak miné több legyen. Istenem, maj hogy szalannak elébünk, ha meglátnak. Aggyák a nagy pacsit, mink még maj a kezükbe csusztatunk egy kis eszt, aszt, hogy hagy örüjjönek az édesek.

-Hát ha édesanyámék azon vótak, hogy boldogok légyünk, akkor mink is azon leszünk, hogy örömet szerezzünk kenteknek.

-Akkó adjon az isten nászuraiméknak nyugodalmas jó éccakát egissiges felvirradást.

Gyűjtötte:

Asztalos P. Kálmán